

Franjo Rebernak

Blokada vojašnice Murska Sobota

Uvod

V času priprav na osamosvojitve je 75. ObmŠTO Murska Sobota izvajal številne priprave in usposabljanja za izvajanje namenskih nalog s ključnim kadrom in enotami. Mednje je spadala tudi 1. posebna četa TO, ki je bila preoblikovana jeseni 1990 iz protidiverzantske čete. Njeni pripadniki smo od novembra 1990 imeli osebno orožje in strelivo na domu. Prvo zelo odgovorno nalogo je enota imela že v času plebiscita, ko je izvajala naloge intervencijske enote za Vzhodnoštajersko pokrajino. V prispevku opisujem blokado vojašnice v Murski Soboti in delovanje omenjene enote TO pri tem in drugih aktivnostih v osamosvojitveni vojni

24. junija 1991 je bila 1. posebna četa TO 75. ObmŠTO mobilizirana, v večernih urah se nas je na mobilizacijskem mestu v gasilskem domu v Rakičanu zbralo 71 pripadnikov od 80. Začeli smo obnavljati vojaške veščine in uriti taktične postopke, ki smo jih izvajali še naslednja dva dni. Enota je bila sorazmerno dobro oborožena in opremljena. Pripadniki so bili oboroženi predvsem z avtomatskimi puškami in puškomitraljezi Zastava, avtomatskimi pištolami škorpion in ročnimi bombami. V enoti je bilo čutiti visoko moralo. 26. junija 1991 smo po televiziji spremljali slovesnost ob razglasitvi samostojnosti Republike Slovenije. Polni prijetnih občutkov, vendar s kančkom strahu, smo nekateri še nekaj časa razpravljali, nato pa utrujeni legli k počitku. Spanec ni bil trden in tudi ne dolg, saj me je dežurni enote okoli 4.30 prebudil in mi sporočil, da me pri telefonu čaka poveljnik 75. ObmŠTO, ki mi je dal nalogo, naj se z enoto premaknem in izvedem blokado vojašnice v Murski Soboti. Takoj smo se začeli pripravljati na premik in se šele takrat zavedeli, da gre zares.

1. posebna četa TO v blokadi vojašnice

Vojašnico Murska Sobota je leta 1991 sestavljalo šest stavb, ki so krožno zapirale osrednji prostor z zelenico in športnim igriščem. Zemljišče ima obliko kvadrata s stranico, dolgo 300 metrov, na zahodu ga zapira Kopališka ulica, po kateri se proti jugu pride v mesto, proti severu pa preko potoka Ledava in železniške proge v bližnje naselje Markišavci. Ta ulica predstavlja tudi edini pristop do vojašnice. Na severu sega zemljišče vojašnice do Ledave, na vzhodu in jugu pa je z ograjo ločeno od ostalih zemljišč, med katerimi je največje v lasti Vrtnarije Murska Sobota. Stavbe v vrtnariji se neposredno naslanjajo na ograjo vojašnice na jugovzhodnem vogalu. V neposredni bližini vojašnice je tudi kopališče

(Mihalič, 2002, str. 66).

Tako vrtnarija kot soboško kopališče sta bili med osamosvojitveno vojno zaprti, da ne bi bilo žrtev med civilnim prebivalstvom. Toda prebivalci stanovanjskih hiš na Kopališki ulici, oddaljenih od ograje vojašnice od 150 do 400 metrov, niso bili evakuirani, kar smo morali pri svojih odločitvah upoštevati poveljujoči enotam TO.

K vojašnici je spadalo tudi skladišče minsko-eksplozivnih sredstev Berek, ki so ga sestavljali trije bunkerji severno od vojašnice, oddaljeni okrog 1000 metrov. Bili so zastraženi. Nismo jih napadli, ker smo mislili, da so minirani in bi jih JLA v primeru napada razstrelila. Vedeli smo, da je v njih več sto ton eksploziva.

Moj nadrejeni poveljnik piše (prav tam, str. 67), da je ukaz o blokadi vojašnice 75. ObmŠTO Murska Sobota prejel v zgodnjih jutranjih urah 27. junija 1991 in ga takoj izvršil, ker je bila za to nalogo po načrtu oviranja in blokad pripravljena enota TO, pripravljena pa so bila tudi težka tovorna vozila za postavitve blokade. Ta vozila so vozniki postavili na Kopališki ulici tako, da so onemogočili izhod iz vojašnice. 65. obmejni bataljon JLA na postavljanje blokade ni reagiral.

Vozila v blokadi pred vojašnico (Foto: Jože Pojbič)

Ob 8. uri pa je JLA uspelo, da je z dvema vojaškima voziloma obšla blokado²²⁶. Potem so zadolženi za oviranje na železniško progo postavili še kompozicijo tovornih vagonov in s tem zaprli izhode JLA iz vojašnice. Vendar pa nas je 65. obmejni bataljón še enkrat presenetil, in sicer okrog 13. ure. Kolona vojakov JLA se je peš napotila mimo blokade in mimo mojih pripadnikov TO. Nismo je zaustavljali, ker nismo imeli ukaza za to in za odpiranje ognja na JLA.

Ker teritorialci nismo smeli streljati, nismo mogli preprečiti niti manevrov, ki jih je JLA opravila s helikopterji. Ob 13.00 je v vojašnico priletel, pozneje pa odletel helikopter gazela, ob 16.25 in ob 17.20 pa sta dva polna transportna helikopterja iz vojašnice odpeljala pripadnike JLA²²⁷.

Ukaz o odpiranju ognja na vse helikopterje JLA so v 75. ObmŠTO Murska Sobota prejeli šele zvečer, ko so helikopterji že odleteli iz vojašnice. Nepravočasnost ukazov o odpiranju ognja in ukazi o prepovedi odpiranja zaradi začasnih premirij so po mojem mnenju negativno vplivali na realizacijo nalog TO. Moj nadrejeni je ocenjeval, da enote TO tako velikokrat niso mogle izkoristiti taktične prednosti zaradi uspešnih premikov, enote JLA pa so se po trenutni zmedi lahko v času premirja znova organizirale in pripravile za nadaljevanje obrambe (prav tam, str. 69).

Teritorialci in miličniki med blokado vojašnice (Video arhiv: RTV SLO)

²²⁶ Mihalič (2002, str. 67) piše, da se je poročnik Livadič preko železniške proge odpeljal proti Lendavi.

²²⁷ Mihalič navaja, da na mednarodni mejni prehod v Gederovce in na Hodoš (prav tam).

Zavarovanje blokade in obkolitev vojašnice sta izvajala 1. posebna četa TO, ki sem ji poveljeval jaz, in 1. posebni vod TO pod poveljstvom poročnika Štefana Škerlaka. Moja četa je štela 71 teritorialcev, vod pa 21, skupno torej 92 pripadnikov TO, kar po mojem mnenju ni bilo dovolj za izvedbo napada. Ker je 27. junija bila ukazana le izvedba blokade, sta jo obe enoti TO tudi izvajali.

Pri blokadi so sodelovali tudi miličniki s policijske postaje v Murski Soboti. Sodelovalo je do pet miličnikov, ki so usmerjali postavljanje barikade, tj. vagonov na železniške tirnice v Markišavcih, v veliko pomoč pa so nam bili s svojimi radijskimi postajami, saj smo preko njih sorazmerno hitro dobivali podatke o manevrih nasprotnika, predvsem o letalskih napadih.

Kot častnika za povezavo je poveljnik 75. ObmŠTO Murska Sobota določil majorja Janeza Boharja, ki je bil neposredno odgovoren za blokado vojašnice, in vodnika 1. r. Štefana Flisarja, ki je bil odgovoren za blokado skladišča Berek in zapiranje ceste proti naselju Markišavci (prav tam, str. 68).

*Janez Bohar, zadnji komandant OŠTO Murska Sobota, pri barikadi pred vojašnico
(Video arhiv: RTV SLO)*

V vojašnici so se pripravili za krožno obrambo. Vojaki so si uredili bojne zaklonilnike za ležeci položaj na zahodu, ob ograji v bližini tovornjakov, ki so bili postavljeni v blokadi Kopališke ulice. Nasproti tem položajem smo zavzeli položaje tudi teritorialci, ki smo za to uporabili objekte v neposredni bližini vojašnice, nasip ob železniški progi in gozd ob skladišču Berek. Na igrišču v vojašnici so bili postavljeni trije minometi 120 mm. Postavljeni so bili v različnih smereh in šele naslednji dan so nam iz štaba sporočili, da so pripravljeni tudi za streljanje na skladišče Berek, stanovanjske bloke na Lendavski ulici in na sedež območnega štaba.

Dobili smo tudi ukaz o odpiranju ognja na JLA v blokadi. Tako smo prvič streljali na položaje JLA ob 19.30, pozneje pa še dvakrat. Šlo je bolj za streljanje brez rezultatov, saj so bili vojaki JLA na položajih v zaklonih, ostali pa v stavbah in jih izstrelki niso mogli zadeti. Pripadniki JLA so na naš ogenj odgovarjali s pehotnim orožjem, vendar prav tako neuspešno, ker smo zasedli dobre položaje.

Obstreljevanje položajev JLA in pozivanje k predaji pa je vplivalo na to, da smo okrog 22. ure zajeli dva vojaka, ki sta pobegnila iz vojašnice. Eden od njiju, bil je Slovenec in desetar po činu, mi je povedal, da je poveljnik protioklepnega oddelka za orožje osa in zolja. Prosil me je, ali je možno, da se oglasi domačim. V moji prisotnosti je poklical po telefonu, oglasil se je oče, kateremu je na kratko razložil situacijo, in sicer da je uspel pobegniti, da je pri teritorialcih in da se počuti varno in dobro. Povedal mi je, da nam je na razpolago in zatrdil, da odlično obvlada orožje za protioklepni boj. Razložil sem mu, da trenutno ne potrebujemo pomoči in da ga moramo predati miličnikom. Ti so ga odpeljali na zaslišanje, nato pa, kolikor sem uspel izvedeti, v zbirni center v Bogojino, od koder je bil poslan domov. V naslednjih dneh je bilo pobegov še več.

Drugi dan blokade, 28. junija 1991, sva se z majorjem Janezom Boharjem prvič pogovarjala s polkovnikom JLA Popadičem. Ta nama je rekel, da ne pridejo v poštev nikakršni razgovori o predaji in poudaril, da bo JLA uporabila minomete, če TO ne bo prenehala z obstreljevanjem in provokacijami s pozivi k predaji.

Moj nadrejeni poveljnik piše, da je poveljnik 65. obmejnega bataljona prosil poveljnika 31. korpusa JLA, naj mu pošlje pomoč. Navaja (Mihalič, 2002, str. 69):

»Sklepam, da so bili pogovori s TO opravljeni le zaradi pridobivanja časa. Iz obstoječih dokumentov ni razvidno, kakšna pomoč je bila obljubljena vojašnici, toda ob 12.00 so priletela štiri letala JLA tipa orel. Rakete so zadevale kamione v blokadi. Pri tem je bilo več kamionov uničenih oziroma poškodovanih, poškodovan pa je bil tudi most na potoku Ledava pri vojašnici.«

Poveljnik Mihalič še navaja (2002, str. 70):

»Iz vojnega dnevnika 65. obmejnega bataljona JLA je razvidno, da jih napad ni zadovoljil, zato je poveljnik ob 12.54 prosil za ponoven napad. Zahteval je, naj letala nevtralizirajo položaj puškomitraljezov na stavbah v bližini cerkve in na stavbi Službe družbenega knjigovodstva, hkrati pa je kapetanu Kljajeviču naročil, naj pripravi prehode v obrambi in ograji, da bi omogočil prehod desantnim silam.«

Desanta ni bilo, sledila pa sta dva napada letal JLA, tokrat so napadala tri. Prvič so napadla

ob 17.20 parkirana vozila v barikadi. Ker so bili vojaki JLA preblizu vozilom, sta bila v tem napadu ranjena dva izmed njih.

Ponovni napad letal je sledil ob 18.05. Takrat so rakete padle na polje ob vojašnici, letala so streljala tudi z mitraljezi in poškodovala več zasebnih hiš v bližini vojašnice, močno pa so poškodovala tudi železniško kompozicijo v blokadi na tirih.

Letalsko mitraljiranje enot v vojašnici in ob njej 28. junija (Video arhiv: RTV SLO)

V teh napadih ni bil ranjen noben pripadnik moje čete in sosednjega voda TO, opazne pa so bile psihološke posledice zaradi delovanja letal. Spomnim se, da smo v dogovoru z JLA prevzeli oba vojaka, ki sta bila ranjena ob letalskem napadu in ju z reševalnim vozilom prepeljali v bolnico v Rakičan. Danes vemo, da je vojak JLA, Borislav Pivac, bil tako hudo ranjen, da je v bolnici kmalu umrl.

Po ukazu poveljnika 75. ObmŠTO sta bili obe posebni enoti TO 29. junija zjutraj poslani k počitku. Ob 8.00 je naše položaje okrog vojašnice zasedla 1. zaščitna četa TO, ki ji je poveljeval poročnik Leon Kovačič²²⁸.

Vod poročnika Škerlaka je šel za en dan počivat v dijaški dom v Murski Soboti,

²²⁸ Mihalič navaja, da je enota štela 105 pripadnikov mlajših generacij, ki so bili do 26. junija 1991 razporejeni v rezervne enote JLA (2002, str. 70).

nato pa je prevzel varovanje poveljstva 75. ObmŠTO. Naša četa pa je odšla na 24-urni počitek na mobilizacijsko mesto v Rakičan, nato pa smo se premaknili v Petanjce in začeli s pripravo in postavljanjem ovir na mostu in rokavih reke Mure²²⁹, pričeli smo tudi pripravljati načrt za oviranje ob morebitnem prodoru oklepne enote ob umiku iz Gornje Radgone.

Nadaljevanje blokade vojašnice

Blokada vojašnice se je nadaljevala. Moj nadrejeni poveljnik pravi (Mihalič, 2002, str. 70–72), da so odklop elektrike, vode in telefona, preprečitev oskrbe, obstreljevanje, neuspešen napad letal in stalno pozivanje k predaji negativno vplivali tudi na moralo pripadnikov JLA v vojašnici. Vedno več vojakov je izkoristilo priliko in prebegnilo k TO. Vztrajanje pripadnikov JLA v okolitvi je bila dosežena s prisilo in prisotnostjo častnikov 31. korpusa JLA, pri čemer je prednjačil polkovnik Popadić, ki je na pozive k predaji odgovarjal, da bo ukazal streljati z minometi, če bo TO začela napadati vojašnico.

Po zadnjem letalskem napadu je poveljnik 65. obmejnega bataljona JLA zaprosil za pomoč 31. korpus JLA, vendar so mu odgovorili, naj se bori s svojimi silami. To dejstvo in vest o vojakovi smrti sta moralo obkoljenih še poslabšala.

28. junija ob 19.05 je praporščak JLA Franc Fluher zahteval, naj ga odpeljejo v bolnišnico zaradi težav z zdravjem. TO je naročila reševalno vozilo in Fluher je bil prepeljan v Rakičan, v vojašnico pa se ni več vrnil.

Ker so se pobegi iz vojašnice nadaljevali tudi 29. junija, je poveljnik 31. korpusa, general Delić, izdal ukaz, da morajo dezerterje in vojake, ki se predajajo, ustreliti. Streljati je treba tudi na vse pripadnike TO, ki se približujejo vojašnici, čeprav sami ne streljajo (Mihalič, 2002, str. 70).

Jože Pojbič, nekdanji komandant 43. brigade TO, je v osamosvojitveni vojni ponovno oblekel vojaško uniformo in sodeloval pri aktivnostih TO pri vojašnici. (Foto: Jože Pojbič ml.)

²²⁹ Dostop do mostu na Muri z druge strani je bil že oviran.

Podobne razmere so bile tudi 30. junija in 1. julija. Vojaki JLA so kljub grožnjam, da bodo ustreljeni, še naprej dezertirali iz vojašnice. TO je ostala na položajih in z megafonom pozivala JLA k predaji, živčnost v vojašnici pa je bila čedalje večja. Vojakom so razdelili ročne bombe, ročne raketomete zolja, polkovnik Popadić pa je vodniku Jankoviću ukazal, naj pred položaje vojakov postavi minsko polje iz protipehotnih razpršilnih min. Janković je ukaz 2. julija ob 18.08 izvršil.

Moj nadrejeni poveljnik še piše (prav tam, str. 71), da je 7. PŠTO Maribor pritiskal na poveljnika 75. ObmŠTO Murska Sobota, naj vojašnico napade. Zato je blokado okrepil z dvema oddelkoma minometov 82 mm, pripadnikom TO v blokadi pa ukazal razdeliti tromblonske mine, mine za ročne minomete in ročne raketomete zolja. Major Jože Pojbič pa je izdelal načrt napada na vojašnico.

TO je bila pripravljena za napad na vojašnico. Da bi preprečili žrtve med civilnim prebivalstvom, so razglasili nevarnost zračnega napada. Ukaz za napad je poveljnik 75. ObmŠTO Murska Sobota dobil po telefonu od poveljnika 7. PŠTO Maribor, podpolkovnika Vladimira Miloševića. Ker poveljnik Mihalič ni hotel prevzeti odgovornosti za civilne žrtve, je zahteval potrditev ukaza v pisni obliki preko telefaksa. Ker ga ni dobil, je pripravljenost za napad preklical.

5. julija ob 14.00 je 75. ObmŠTO Murska Sobota blokado pred vojašnico odstranil. 7. julija zvečer je uspel zapustiti vojašnico tudi poveljnik 65. obmejnega bataljona JLA, kapetan 1. r. Daniel Horn. Kasneje se je predal TO in podpisal prestopno izjavo (prav tam, str. 72).

Naj navedem še preostanek bojne poti 1. posebne čete TO v osamosvojitveni vojni. Po 24-urnem počitku smo si fizično in psihično opomogli, o čemer sem poročal tudi poveljniku, nakar je izdal ukaz za izvedbo nove naloge. Ker so bili v enoti pripadniki, ki so obvladali razne veščine, tj. od del s težkimi gradbenimi stroji do vožnje kamionov, smo dobili nalogo, naj se premaknemo v Petanjce, kjer so nas čakali pripadniki inženirske enote pod poveljstvom starejšega vodnika 1. r. Iva Bošnjakoviča. Pomagali smo nameščati protitankovske ovire na mostu in rokavih Mure. Po postavitvi ovir smo začeli pripravljati in zasedati obrambne položaje ob barikadah, saj je bila naša naloga oviranje oziroma preprečitev prodora oklepne enote ob njenem umiku iz Gornje Radgone. Prodora oklepne enote v naši smeri obrambe ni bilo.

Protitankovske mine pred barikado na petanjskem mostu (Foto: Jože Pobjbič)

Barikada na mostu v Petanjcih (Foto: Jože Pobjbič)

Kot zanimivost te akcije naj navedem, da se je med varovanjem barikade pojavila na mostu oseba, ki smo jo pozvali, naj ne nadaljuje poti, ker je most miniran. On pa nam je glasno sporočil, naj ne streljamo, ker je pobegnil iz JLA, povedal je, da živi v Prekmurju in želi domov. Sam sem se nekoliko začudil, kako mu je uspelo priti do sem, nato pa sem se mu približal in ga odvedel preko mostu, kjer sem ga predal miličnikom, ki so ga odpeljali najprej na zaslišanje, nato pa domov²³⁰. Ker umikajoča oklepna kolona iz Gornje Radgone ni zavila proti Prekmurju, smo se mi premaknili na naše mobilizacijsko mesto, kjer smo še nekaj dni čakali na nadaljnje naloge, vendar k sreči bojnih nalog za nas ni bilo več.

Zaključek

Vojašnica JLA v Murski Soboti je bila edini objekt JLA, ki ga TO v Prekmurju ni zavzela. Tudi sam se strinjam z ocenami²³¹, da je blokada vojašnice pripomogla k uspehu TO, milice in civilnih struktur. S tem je bilo onemogočeno normalno delo poveljstvu 65. obmejnega bataljona in preprečeni poskusi pošiljanja okrepitev enotam JLA na mednarodnih mejnih prehodih ali na obkoljene karavle.

V vojašnico, ki smo jo junija in na začetku julija blokirali in bili pripravljeni napasti, sem se vrnil oktobra 1991, kmalu po odhodu JLA iz Murske Sobotice. Pozneje, ko sem se zaposlil v slovenski TO oziroma vojski in hodil po vojašnici, sem si vedno znova zastavljal vprašanja, kako bi bilo, če bi morali vpasti vanjo in se boriti za posamezne stavbe, kako bi bile razrušene, ali bi sam in moji pripadniki preživeli. Pa tudi, kje bi se branili, če bi bili mi v vojašnici. Še dobro, da sem o tem razmišljal v mirnem času, saj med vojno za to ni bilo časa. Dobro pa je, da so o tem takrat razmišljali nekateri drugi in tako prispevali k temu, da do dokončnega konflikta ni prišlo. Zaradi tega pa naš pogum ni bil nič manjši.

Vir:

- Mihalič, Edvard, 2002. Vojna za Slovenijo leta 1991 v Prekmurju. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.

²³⁰ To je bil Franc Sabotin, ki je bil kot gradbeni mojster in civilna oseba zaposlen v JLA.

²³¹ Mihalič, 2002, str. 71–72.